

SLOVENSKÁ FILOZOFICKÁ SPOLOČNOSŤ NA PAMÄŤ G. W. LEIBNIZA

Na rok 1966 pripadlo dvojité výročie veľkého nemeckého vedca a filozofa G. W. Leibniza: 250 rokov od jeho smrti a 320 rokov od jeho narodenia. Doba, reprezentujúca niekoľko storočí a epoch, dostatočne dlhá na to, aby sa v nej dalo spoznať, čím všetkým ovplyvnil tento osvietenec ďalší vývin svetového vedeckého a filozofického myslenia.

Leibnizove meno je jedným z trvalých a nezmazateľných pilierov dejín filozofie a vedy. Svoj vzťah k nemu si ujasňovali a osvetľovali všetky nasledujúce filozofické systémy a školy. Žiadna ho nemohla vynechať a obísť.

Ak táto skutočnosť platí už viac ako štvrttisícročie, je to — pri búrlivej premenlivosti (a neraz priam vrtkavosti) spoločenského diania v súčasnom svete — dozaista dostatočný dôkaz, že v Leibnizovom diele, odkaze a myšlienkovom vplyve ide o hodnoty, na ktoré neradno zabúdať.

Slovenská filozofická spoločnosť, ktorá sa v doterajšej svojej aktivite zameriavala predovšetkým na teoretické a metodologické otázky *najsúčasnejšej* filozofickej problematiky, rozhodla sa rešpektovať túto skutočnosť, udržiavať vo filozofickom vedomí dejinnú kontinuitu. Popri najsúčasnejších problémoch chce si pripomínať a osvetľovať podnety a tvorivé činy vo filozofickej minulosti, domácej i svetovej.

V zasadacej miestnosti Filozofickej fakulty Univerzity Komenského sa preto v novembri 1966 zišlo osobitné zasadnutie Slovenskej filozofickej spoločnosti, venované niektorým otázkam životného diela G. W. Leibniza.

Zasadnutie za účasti asi 30 členov Spoločnosti a iných vedeckých pracovníkov otvoril a viedol J. Uher. Odznel na ňom úvodný referát doc. Milana Zigu z Filozofickej fakulty UK a stručné koreferáty k niektorým vybraným otázkam Leibnizovho filozofického a vedeckého diela, ktoré predniesli doc. dr. Ján Kocka z Katedry filozofie a dr. Augustín Riška z Katedry logiky Filozofickej fakulty UK. Koreferát o Leibnizovom vplyve v staršom slovenskom filozofickom myslení predniesol dr. Teodor Münz z Filozofického ústavu SAV.

Úvodný referát i hlavné myšlienky z koreferátov uverejňujeme.

Nasledovala po nich obsiahla diskusia, ktorú svojim vystúpením vyvolal najmä dr. Juraj Cíger z Katedry dialektického a historického materializmu Lekárskej fakulty UK a zapojili sa do nej viacerí prítomní i referenti.

*

V decembri 1966 usporiadala Slovenská filozofická spoločnosť ešte dve prednášky, spojené s vedeckými rozpravami. Na prvej z nich 19. decembra 1966 úvodnú prednášku *K problému kauzálnej predpovede* predniesol doc. Jozef Coufal z Katedry dialektického a historického materializmu Lekárskej fakulty UK.

Druhú prednášku usporiadala SFS 19. decembra 1966 v zasadacej miestnosti Knižnice SAV v budove Slovenského národného múzea v Bratislave a pozvala na ňu ako refe-

renta akademika Arnošta Kolmana, ktorý žije teraz v Moskve, bol však na niekoľko dní v Československu.

A. Kolman predniesol prednášku na tému *Protirečenie vo vede, v spoločnosti a v človeku*. Zameral sa v nej na niektoré aktuálne a v súčasnosti najviac diskutované problémy. Jeho úvodné slová vyvolali medzi prítomnými značnú ozvenu, súhlas s viacerými myšlienkami, ale aj nesúhlas a polemiku.

M. Kusý, A. Sirácky, E. Városová, J. Kánský, J. Bodnár a niektorí ďalší prítomní dali A. Kolmanovi viacero doplňujúcich otázok a vo svojich krátkych vystúpeniach usilovali sa stručne formulovať svoje stanoviská k nadhodeným problémom.

J. U.

NAD FILOZOFICKÝM DIELOM G. W. LEIBNIZA

MILAN ZIGO

Rozpätie záujmov a diela mysliteľa, o ktorom mám hovoriť, je na jednej strane výrečným dokladom jeho veľkosti, na druhej strane však zdrojom ťažkých, a osmelím sa povedať, doteraz nie celkom uspokojivo vyriešených problémov, spätých s jeho interpretáciou. O to viac, že aj súvislosti jeho diela sú často dosť podivné. Niekde prekračuje — bez akéhokoľvek pocitu závratu — svoju dobu do ďalekej budúcnosti, inde zasa, s rovnakou samozrejmosťou, akoby bezprostredne pokračoval v problémoch a nadväzoval na postupy dávnej minulosti, ktoré sa považujú buď za vyriešené, alebo za prekonaný omyl. Léon Brunschvicg hovorí, že ak na niekoho, tak práve na Leibniza sa výborne hodí Nietzscheho aforizmus, že „Nemci vždy boli buď predčerajší, alebo pozajtrajší, len nikdy nie dnešní“.

V menej duchapľnej, no o to vecnejšej podobe sa s obdobným názorom stretávame u väčšiny tých, čo sa podrobnejšie zapodievali Leibnizovým vedeckým a filozofickým odkazom. Až na malé výnimky všetci sa prikláňajú k názoru, že Leibniz mal koniec koncov vlastne dve filozofie. Rozdiel je iba v tom, nakoľko považujú tieto dve filozofie za diskontinuálne. Problém jednoty Leibnizovho myslenia je, nazdávam sa, kľúčovou otázkou celého komplexu problémov spätých s interpretáciou jeho diela, je najvšeobecnejšou formuláciou „problému Leibniz“.

Dôvodov pre podobné tvrdenie je viac ako dosť. Predovšetkým je to obrovská vzdialenosť základných pólův jeho filozofického diela, vymedzeného na jednej strane pokusmi o „calculus ratiōator“ a na druhej strane filozoficko-teologickými snaženiami o teodiceu, o „ospravedlnenie boha“. Ďalej teodiceu spracoval Leibniz ako sústavné dielo, v rôznych súvislostiach ju komentoval, polemicky bránil atď., kým svoju „logickú filozofiu“, ale aj pokusy o zasiahnutie do ďalších oblastí filozofie, spracoval — okrem polemických *Nových úvah* — v mnohých, častokrát fragmentárnych spiskoch alebo vyjadril iba v korešpondencii. S tým konečne súvisí i ďalšia, nie bezvýznamná okolnosť, že filozofia jeho života je filozofia teodicey, kým tá druhá je vlastne — ak sa tak možno vyjadriť — posmrtnou filozofiou. Diela, fragmenty atď., ktoré ju obsahujú, za Leibnizovho života nevyšli. Bol teda Leibniz svojich súčasníkov a je Leibniz novších pokolení a sme často na pochybách, či je to jeden a ten istý Leibniz.

Predsa si však myslím, že v podstate jestvuje len jedna Leibnizova filozofia, napriek nesmiernej vzdialenosti jej pólův a relatívnej nezávislosti jednotlivých jej oblastí, ktorá